

Research Paper

Study of social justice perception among women in Ardabil province

Samere Dashtyari^{1*}, Egbale Azizkhani², Samad Abedini³

1. Ph.D. student of Sociology of economic development, Islamic Azad University, Khalkhal Branch, Khalkhal, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Sociology, Khalkhal branch, Islamic Azad University, Khalkhal, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Sociology, Khalkhal branch, Islamic Azad University, Khalkhal, Iran.

Received: 2021/02/21

Revised: 2021/04/05

Accepted: 2021/05/23

Use your device to scan and
read the article online

DOI:

1030495/jzv.2022.29024.3675

Keywords:

Perception of Social Justice,
Women, Equitable Social, Equal
Social Justice.

Abstract

Introduction: The individual's perception of being a social activist and his assessment of the relationship between the distribution of power and wealth is a factor that can lead to social solidarity, increased commitment and belonging to society. The aim of this study is to identify women's social motivation of social justice and their perception of this concept.

Methods: The method was by grounded Theory. The sampling method is purposeful of the maximum difference type that in-depth interviews with 22 women of Ardabil province continued until theoretical saturation. Data analysis method was performed by entering textual data into Maxqda software in three stages of open coding, axial coding and selective coding.

Findings: The results showed that the degree of social motivation of social justice was different among women and they expressed their sensitivity towards the establishment of social justice with the two categories of destiny and demand. With four main categories, they introduced the determinants of the phenomenon of social justice, which are: 1- The structure of the family organization, 2- Self-awareness, 3- Financial ability, 4- Intellectual deposits. Women also interpreted social justice with two core categories: 1- equitable social justice that is the distribution of resources with the merit and prevalence of diseases. 2- Equal social justice, which considers women as the parasite of man and society.

Citation: Dashtyari S, Azizkhani A, Abedini S. Study of social justice perception among women in Ardabil province. Quarterly Journal of Women and Society. 2022; 12 (48): 149-170. doi: 1030495/jzv.2022.29024.3675

*Corresponding author: Samere Dashtyari

Address: Ph.D. student of Sociology of economic development, Islamic Azad University, Khalkhal Branch, Khalkhal, Iran.

Tell: 09143523936

Email: dashtyaris@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

The perception of social justice is an issue that enables individuals to judge how opportunities are distributed.

Indicates human development; Gender inequality continues in the world and especially in Iran (1). This study aims to identify the perception of women in Ardabil province of social justice to answer three basic questions: What is the perception of women in the situation of social justice in society? And what conditions do they introduce for the formation of social justice? Also, with what categories do they interpret this concept?

Methods

The method used in this research is the method of grounded theory. The purpose of adopting this method in this research is to explore the nature of process, fluid and the "perception of social justice" as a social phenomenon based on the practical principles of constructing the underlying theory. The data collection process began with in-depth and unstructured interviews. During data collection, a "maximum difference" purposive sampling strategy was used to select "informed individuals" and "social justice categories". The data collection process continued until 22 interviews which reached the theoretical saturation stage. Data analysis method was performed by entering textual data into MAXQDA software in three steps, which are: 1- open coding, 2- axial coding, 3- selective coding.

Findings

Analyzing the interviews, it was found that the concept of social justice is a constructive concept and is rooted in the mentality of individuals. The two main categories of social justice that represent two types of insights into the state of social justice among women are: 1- fatalistic perception, 2- Demanding perception. In the fatalistic attitude, women are passive towards the gender gap and are satisfied

with the current situation. In a demanding attitude; Women are calling for a change in the status quo and are protesting against discrimination and injustice. They also used two concepts to define social justice; 1- Equitable Social, 2- Equal Social Justice. which indicate that women have the opportunity to support the role of women in the family, and the concept of Equal social justice, that is, the distribution of opportunities and facilities equal to men.

Discussion

The results showed; Women have two types of attitudes towards existing social justice: 1. fatalistic perception; 2. Demanding perception. In defining social justice, they use two concepts: 1. Equitable Social 2. Equal social justice.

Conclusion

It can be said that women have two types of attitudes towards social justice in society. A kind of attitude that wants to change the current state of society and an attitude that is conservative and satisfied with the state of justice.

Ethical Considerations

Prior to the study, the researchers assured the participants that the results of the study would be confidential.

Compliance with ethical guidelines

This research is taken from the doctoral dissertation and has been carried out under the supervision of the ethics committee of the Islamic Azad University, Khalkhal branch. Ethical points including confidentiality, trustworthiness, accuracy in citation, appreciation of others, observance of ethical values in data collection, and respect for the privacy of participants have been considered by researchers.

Funding

All financial resources and costs of research and publication of the article are

entirely the responsibility of the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is taken from a doctoral dissertation. The first author is a doctoral student and the author is responsible; The second author is the supervisor and the third author is the dissertation consultant.

Conflicts of interest

This article is taken from the doctoral dissertation entitled "Study of the perception of social justice among women in Ardabil province" (Sociology Department, Khalkhal Branch, Islamic Azad University, Khalkhal, Iran) and does not conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

مطالعه ادراک عدالت اجتماعی در بین زنان استان اردبیل

سامره دشتیاری^{*}، اقباله عزیزخانی، صمد عابدینی

۱. دانشجوی مقطع دکترا رشته جامعه‌شناسی توسعه اقتصادی، گروه جامعه‌شناسی، واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران

۲. استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران

۳. استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران

چکیده

هدف: ادراک فرد در مقام کنشگر اجتماعی و ارزیابی عادلانه او از مناسبات توزیع قدرت و ثروت، عاملی است که می‌تواند موجب همبستگی اجتماعی، افزایش تعهد و تعلق به جامعه شود. این پژوهش باهدف شناسایی انگیزش اجتماعی زنان از عدالت اجتماعی و برداشت آنها از این مفهوم انجام شد.

روش: روش پژوهش گراندتئوری است. روش نمونه‌گیری، هدفمند از نوع حداکثر اختلاف است که مصاحبه عمیق با تعداد ۲۲ نفر از زنان استان اردبیل تا اشباع نظری ادامه یافت. شیوه تحلیل داده‌ها با ورود داده‌های متنی به نرم افزار مکس کیودا در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی انجام شد.

یافته‌ها: نتایج یافته‌ها نشان داد درجه انگیزش اجتماعی عدالت اجتماعی در بین زنان متفاوت بوده و آنها با دو مقوله تقدیرگرایی و مطالبه‌گرایی نوع حساسیت‌شان را نسبت به برقراری عدالت اجتماعی بیان داشتند. آنها با چهار مقوله عمده، عوامل تعیین بخش پدیده عدالت اجتماعی معرفی کردند که عبارتند از: ۱- ساختار سازمان خانواده، ۲- خودآگاهی، ۳- توان مالی، ۴- رسوبات فکری. زنان همچنین با دو مقوله هستم‌ای، عدالت اجتماعی را تفسیر کردند: ۱- عدالت اجتماعی انصاف‌گرایانه که در توزیع منابع، لیاقت و شایستگی افراد را لحاظ می‌کند. ۲- عدالت اجتماعی مساوات‌گرایانه، که زن را طفیل مرد و جامعه تفسیر می‌کند.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۰۳

تاریخ داوری: ۱۴۰۰/۰۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۲

DOI:

1030495/jzv.2022.29024.3675

واژه‌های کلیدی:

ادراک عدالت اجتماعی، زنان، عدالت انصاف‌گرایانه، عدالت مساوات‌گرایانه.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

* نویسنده مسئول: سامره دشتیاری

نشانی: خلخال - دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خلخال

تلفن: ۰۹۱۴۳۵۲۳۹۳۶

پست الکترونیکی: dashtyaris@gmail.com

بندی مفروضات کنش متقابل نمادین برای عقیده است که اولاً انسان برپایه معنایی که به چیزها الصاق می کند، عمل می کند، دوم اینکه این معانی محول کنش متقابل اجتماعی است و سوم، نماد معنادار نوعی معنای مشترک است که در کنش متقابل گسترش یافته است (۸). وی از فرآیند دوگانه تحقیق پشتیبانی می کند که در آن محقق باید تعریف هر کنشگری از موقعیت، رابطه این تعریف با اشیاء بکار رفته بوسیله کنشگران در این موقعیت و رابطه اشیاء را با سایرین، گروهها و انتظارات ویژه در دنیای اجتماعی دور و نزدیک ارائه دهند (۲۴).

باتوجه به مباحث مطرح شده می توان گفت داشتن ذهنیت خاص از عدالت اجتماعی نشانه داوری افراد نسبت به میزان برقراری عدالت و بی عدالتی در جامعه است. باعنایت به پیچیدگی و مناقشه آمیز بودن ارتباط عدالت اجتماعی و ارزشی و ذهنیتی بودن آن، پرداختن به چگونگی و نحوه پدیدآیی ادراک زنان از عدالت اجتماعی ضروری است. تفسیری که زنان از نقش باروری، تولید اقتصادی و مدیریت اجتماع و برداشتی که از نحوه توزیع فرصت ها، نقش ها، شیوه توانمند سازی و کارآیی زنان در قیاس با مردان دارند، موضوعی است که حل آن مستلزم پژوهش و مطالعه جامع و عمیق است. این پژوهش با هدف شناخت برداشت زنان استان اردبیل از عدالت اجتماعی انجام شده است تا به سه مسئله اساسی پاسخ دهد؛ اینکه برداشت زنان از وضعیت عدالت اجتماعی در جامعه چگونه است، کدام شرایط را برای شکل گیری عدالت اجتماعی معرفی می نمایند و همچنین آنها با کدام مقوله ها این مفهوم را تفسیر می کنند.

پیشینه پژوهش

صبوری کزج و همکاران (۲۱)، در پژوهشی با عنوان " گونه شناسی ادراک عدالت جنسیتی با تأکید بر عامل قومیت"، چهار بعد برای ادراک عدالت جنسیتی از مصاحبه با زنان استخراج کردند که عبارتند از: ادراک عدالت جنسیتی در توانمندسازی، ادراک عدالت جنسیتی در آزادی عمل و ادراک عدالت جنسیتی در مبادله و ادراک عدالت جنسیتی مناسبی. نتیجه پژوهش آنها نشان داد که اقوام ترک، کرد و گیلک، دو نوع برداشت از عدالت جنسیتی دارند: ۱. ادراک عدالت جنسیتی سنتی ۲. ادراک عدالت جنسیتی مدرن. عواملی که در پدیدآیی عدالت جنسیتی از روایات زنان کشف شد عبارتند از: سرمایه عاطفی، سرمایه نمادین، سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی و تفکر قالبی.

زارع و دادخواه جویباری (۲۶) پژوهشی با عنوان " ادراک عدالت اجتماعی و تاثیر آن بر رضایت شغلی" انجام دادند. آنها سه شاخص برای سنجش ادراک عدالت اجتماعی در نظر گرفتند که

امروزه بیش از هر زمان، باور براین است که همه افراد جامعه ورای هرگونه تقسیم بندی اجتماعی (جنسیتی، مذهبی و قومی) به عنوان منبع توسعه یافتگی جوامع قلمداد می شوند. توسعه در همه ابعاد مستلزم توجه به زنان به عنوان نیمی از جمعیت جهان به شمار می رود. در فرایند توسعه، داشتن تعهد اجتماعی، انگیزه برای پذیرش مسئولیت های اجتماعی و دوری از هرگونه بی عاطفگی اجتماعی، مستلزم برداشتی عادلانه در توزیع منابع و امکانات است؛ به عبارتی اگر زنان تصور کنند که میان تلاش و پاداش آنها رابطه ای عادلانه وجود ندارد، اراده و ذوقی برای فعالیت در عرصه اجتماع و مشارکت در توسعه نخواهند داشت. بنابراین درک عدالت و احساس رفتار عادلانه، موجب همبستگی اجتماعی و افزایش تعهد و تعلق به جامعه می شود؛ به همین منظور ادراک عدالت اجتماعی در بین زنان، موضوعی است که همواره مورد توجه محققان مانند (۲۶، ۲۱، ۱۴) قرار گرفته است.

شاخص های توسعه انسانی نشان می دهد نابرابری جنسیتی باوجود کم شدن، همچنان تداوم دارد. براساس گزارش مجمع جهانی اقتصاد از شکاف جنسیتی (GGI)، منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا نامطلوب ترین مناطق جهان از نظر نابرابری جنسیتی است. طبق این گزارش، ایران در بین ۱۳۶ کشور در بعد مشارکت اقتصادی با رفع ۳۶/۶ درصد در رتبه ۱۳۰، در بعد دستیابی به آموزش با رفع ۹۶/۵ درصد از شکاف جنسیتی دارای رتبه ۹۸، در بعد سلامت و بقا با رفع ۹۷/۱ درصد از شکاف جنسیتی رتبه ۸۷ و در بعد توانمندسازی سیاسی با رفع ۳/۵ درصد حائز رتبه ۱۲۹ در جهان است (۱).

البته در این پژوهش مسئله صرفاً نحوه توزیع امکانات و منابع بین زنان و مردان جامعه نیست بلکه ادراک افراد در مقام کنشگر اجتماعی و ارزیابی او از فرآیندها و مناسبات توزیع، مهم ترین عاملی است که می تواند در برقراری عدالت اجتماعی و نحوه توسعه یافتگی جامعه باشد. تحقیقات و مطالعات زیادی پیرامون عدالت اجتماعی و رابطه با آن توسعه اجتماعی - اقتصادی صورت گرفته است. اما آنچه در این پژوهش ها مورد غفلت واقع شده، نگاه خرد و مطالعه موضوع از چشم انداز زنان به عنوان افراد درگیر با تبعیض و ناعدالتی است؛ چرا که مفهوم عدالت اجتماعی و توسعه مفاهیم ارزشی هستند و شیوه جامعه پذیری و افق نگاه کنشگران اجتماعی - بنا به دیدگاه نظریه پردازن کنش متقابل نمادی (مید، گافمن) و پدیدارشناسان (هوسرل، شوتز و بلومر) - در تفسیر و برداشت از آنها مؤثر است. باتوجه به دیدگاه مانهایم، محققانی که می خواهد استنتاج علمی از جامعه به عمل آورد، نمی تواند خارج از موضوع تحقیق خود قرار گیرد؛ مشارکت و ادراک با یکدیگر پیوند دارند (۱۷). هربرت بلومر (۱۹۸۷-۱۹۰۰) در صورت

خانه اعم از مراقبت از فرزندان و نظافت خانه، با درآمد نسبی افراد رابطه دارد؛ علاوه بر این نقش های جنسیتی سنتی و احساس توجه کار کمتر مردان در خانه با درآمد پایین زنان، رابطه ی مستقیم و معناداری نشان می دهد.

بخشی و کومار (۲)، پژوهشی با عنوان « مطالعه رابطه ادراک عدالت سازمانی و رضایت شغلی و تعهد سازمانی » در بین ۱۲۸ نفر از کارمندان دانشکده پزشکی دانشگاه جامو انجام دادند. آنها برای سنجش ادراک عدالت سازمانی دو شاخص در نظر گرفتند که عبارتند از ۱- عدالت توزیعی، ۲- عدالت رویه ای. نتیجه پژوهش آنها نشان داد رابطه عدالت توزیعی با رضایت شغلی و تعهد سازمانی معنادار است ولی رابطه عدالت رویه ای با رضایت شغلی تأیید نشد، همچنین رابطه عدالت رویه ای با تعهد سازمانی معنادار بوده است.

اینگلهارت و نوریس (۱۵)، تحقیقی با عنوان «برابری جنسیتی و تغییرات فرهنگی در سراسر دنیا» انجام دادند که حاصل تحقیقاتشان در کتابی به همین نام توسط دانشگاه کمبریج در سال ۲۰۰۳ چاپ شد. آنها به ظهور نگرش های عادلانه تر نسبت به زنان و تغییرات در سبک زندگی، تغییر در حوزه عمومی و خصوصی و خانواده ها، در این کتاب پرداخته اند. آنها دریافتند نگرش ها و هنجارهای فرهنگی و روند نوسازی در کشورهای توسعه یافته و کمتر توسعه یافته در تغییرات نابرابری جنسیتی مؤثر است. الگوها نشان داد کشورهای که در مراحل اولیه انتقال به توسعه یافتگی هستند و یا همچنان سنتی هستند به نقش های سنتی جنسیت تأکید دارند، اما در حوزه کار و خانواده، نگرش ها و ارزش های برابرخواهانه جنسیتی در کشورهای توسعه یافته بیشتر است. در عین حال دینداری در جوامع کشاورزی همچنان تأثیر عمیقی بر هنجارهای اجتماعی دارد و تقسیم کار و نقش های جنسیتی در حوزه عمومی و خصوصی متأثر از باورهای مذهبی است.

در جدول زیر بطور خلاصه متغیرهای پژوهش های انجام شده، نحوه عملیاتی نمودن آنها و نتیجه یافته هایشان آورده می شود:

جدول ۱- جمع بندی پیشینه پژوهش

نام پژوهشگر(ان)	متغیرهای مورد مطالعه	ابعاد متغیر های پژوهش	نتیجه یافته ها
صیوری کزج و همکاران (۱۳۹۸)	ادراک عدالت جنسیتی / سرمایه های اجتماعی / قومیت	ادراک عدالت جنسیتی در توانمندسازی / در آزادی عمل / / مبادله / مناسکی	تأیید تفاوت ادراک عدالت جنسیتی بر اساس سرمایه های اجتماعی و قومیت
زارع و دادخواه جویباری (۱۳۹۳)	ادراک (احساس) عدالت اجتماعی و تأثیر آن بر رضایت شغلی	ادراک توزیعی، رویه ای و مراوده ای	تأیید نقش ادراک عدالت اجتماعی در رضایت شغلی

عبارتند از: توزیعی، رویه ای و مراوده ای. نتایج مطالعات آنها نشان داد که همبستگی بین عدالت اجتماعی و رضایت شغلی ۰/۷ می باشد. عدالت اجتماعی به طور کلی ۴۸/۸ درصد از تغییرات رضایت شغلی را تبیین می کند، همچنین بعد توزیعی عدالت اجتماعی سهم بالایی نسبت به دو بعد دیگر در تبیین متغیر وابسته داشته است.

نوایی لوسانی و همکاران (۱۸) در پژوهش خود با عنوان "احساس عدالت و عوامل اجتماعی مرتبط با آن" با استفاده از نظریه جان راولز (۱۹۷۱) سه شاخص آزادی های اساسی برابر، فرصتهای اجتماعی برابر و اصل تمایز تفکیک شده برای سنجش احساس عدالت در نظر گرفتند. آنها دریافتند که میانگین احساس عدالت پاسخگویان بالاتر از متوسط بوده است. تحلیل فرضیه ها نشان داد بین احساس عدالت و پایگاه اجتماعی اقتصادی افراد، احساس محرومیت نسبی و میزان احساس عدالت و بین جهت-گیری ارزشی افراد و میزان احساس عدالت رابطه وجود دارد.

هزار جریبی (۱۴)، در مقاله ای پژوهشی که با عنوان " بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل موثر بر آن" انجام داده بر پایه نظریه برابری آدامز (۱۹۶۳) و گرین برگ (۱۹۸۵)، عدالت اجتماعی را به دو بعد توزیعی و رویه ای تقسیم نموده است. منظور وی از عدالت توزیعی، انصاف ادراک شده از عدالت و منظور از عدالت رویه ای، رعایت عدالت در فرایند تصمیم گیری هاست. در این پژوهش، احساس و ادراک عدالت اجتماعی مترادف هم لحاظ شده است. نتایج یافته ها نشان داد احساس عدالت اجتماعی ۴۹ درصد پاسخگویان بالاست. همچنین اعتماد به کارایی مسئولین، دینداری، مقایسه خود با دیگران، احساس امنیت با احساس عدالت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری دارد. اما دو متغیر احساس بیگانگی و محل سکونت تأثیر معکوسی در تبیین متغیر وابسته نشان می دهد.

جانل و لوری (۱۶)، پژوهشی با عنوان «برابری در نقش های جنسیتی خانه، نقش نسبی درآمد، حمایت از نقش های جنسیتی سنتی و حقوق ادراک شده» در بین ۸۰۱ نفر از زنان و مردان متأهل انجام دادند. آنها دریافتند که عوامل اقتصادی و روانشناختی در ادراک حقوق خانواده مؤثر است. پاسخگویان گزارش دادند که کار

نوایی لواسانی و همکارانش (۱۳۹۲)	احساس عدالت/ عوامل اجتماعی مرتبط	آزادی های اساسی برابر / فرصتهای اجتماعی برابر/ اصل تمایز تفکیک شده اجتماعی	تأیید رابطه احساس عدالت با عوامل اجتماعی
هزار جریبی (۱۳۹۰)	احساس عدالت اجتماعی / عوامل موثر	توزیعی / رویه ای	تأیید تأثیر عوامل اجتماعی در احساس عدالت اجتماعی
جانل و همکاران (۲۰۱۴)	برابری در نقش های جنسیتی خانه/ عوامل اقتصادی	نقش های جنسیتی سنتی و مدرن	تأیید تأثیر عوامل اقتصادی و روانشناختی در برابری نقش ها
کومار و بخشی (۲۰۰۹)	ادراک عدالت سازمانی / رضایت شغلی	عدالت توزیعی / عدالت رویه ای	تأیید رابطه رضایت شغلی و ادراک عدالت سازمانی
اینگلهاارت و نوریت (۲۰۰۳)	برابری جنسیتی / تغییرات فرهنگی	سبک زندگی مبتنی بر حوزه عمومی / سبک زندگی مبتنی بر حوزه خصوصی	تأیید نقش برابری جنسیتی و تغییرات فرهنگی

ادبیات پژوهش

اساساً یکی از لوازم توسعه یافتگی، تحقق دگرگونی بنیادی در طرز تفکرها، ارزش ها، نگرش ها، رفتارها و نقش های اجتماعی در گستره جامعه است (۴). بنابراین اینکه ذهنیت و تصورات کنشگران جامعه به روند توزیع منابع و امکانات به چه نحوی است و افراد چه برداشتی از عدالت اجتماعی دارند نیازمند تعریف مفهوم عدالت اجتماعی از دیدگاه آنها است.

واژه شناسان «عدل» را به معنای برابری، همسانی، همانند و مساوات گرفته اند (۱۹) اصطلاح عدالت اجتماعی در (سده ۱۹ م.) در بین جامعه شناسان رایج شد و در سده بیستم رواج گسترده ای یافت. منظور علمای اجتماعی از عدالت این بود که تمامی قواعد حاکم بر افراد را باید در وجدان عمومی جستجو کرد و مبنای قواعد حقوقی، عدالت اجتماعی است (۱۱). از نظر کانت، عدالت یعنی محتوای توافقی که افراد خردمند می بندند که توانایی های گوناگون آنها را در توافق شان منعکس نمی سازد. در واقع انگیزه عدالت اساساً انگیزه اخلاقی است نه اقتصادی و نفع طلبانه (۳). برداشت کانت از برابری اخلاقی افراد، سنگ بنایی می شود که رالز، دستورالعمل خویش در مورد برابری نسبی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، یعنی جوهر دولت رفاه لیبرال را با توجه به آن تدوین می کند (۵). در اندیشه کارل مارکس، گرچه بطور مستقیم به بحث عدالت اشاره ای نشده است، اما با توجه به برخی از مفاهیم از جمله ارزش اضافی، استثمار کارگران و تضادهای نظام سرمایه داری به گونه ای غیرمستقیم به بحث عدالت و برابری توجه می شود. به طور کلی عدالت در نزد مارکسیست ها با توزیع ثروت، نفی مالکیت، طبقه و دولت، رهایی از نظام سرمایه داری و صنعت فرهنگی مرتبط است. سوسیالیست ها آزادی را در عدالت اجتماعی جستجو می کنند. براساس سوسیالیسم علمی پرودن، عدالت مفهومی مجرد نیست و در قوانین وجود دارد؛ به گونه ای می توان گفت که عدالت سوسیالیستی در مقابل عدالت توزیعی قرار می گیرد. بر مارکسیسم، برابری بر آزادی ترجیح داده می شود به همین دلیل سوسیال دموکراسی بر آن است که تضاد

برابری و آزادی را از راه التقاط سرمایه داری و سوسیالیسم حل کند (۱۳). جان رالز- فیلسوف مطرح غرب- در نیمه دوم سده ۲۰، نظریه عدالت خود را براساس سنت سیاسی کانت و بر مبنای قرارداد و توافقی عقلانی مطرح نمود. و معتقد است: عدالت نخستین فضیلت نهادهای اجتماعی است. رالز، در توضیح اهمیت یافتن تصوره های مشترکی از عدالت برای تنظیم مناسبات اجتماعی خاطر نشان می سازد که، افراد جامعه دریافت های گوناگونی از عدالت و بی عدالتی دارند و توافقی میان آنها وجود ندارد. تصور مشترک از عدالت است که در میان انسان هایی با هدف های گوناگون صلح مدنی ایجاد می کند، بنابراین تصور مشترک از عدالت، آغاز یک نظم مطلوب برای جامعه انسانی است (۵). رالز عدالت را به مثابه «انصاف» می داند و بر تقدم حق بر خیر تأکید دارد. از نظر وی خیر خوب است که با اصول عدالت سازگار و هماهنگ باشد، توسعه زمانی مطلوب است که با عدالت سازگار باشد (۲۵). راولز عدالت اجتماعی را با دو اصل نظریه عدالت مورد تبیین قرار می دهد: اصل اول بر لزوم توزیع برابر (آزادی های اساسی) دلالت دارد و آنرا شرط اصلی تحقق عدالت می داند. براساس اصل دوم که به اصل «تمایز» معروف است، نابرابری های اقتصادی و اجتماعی باید بگونه ای سامان داده شود که اولاً به سود همگان باشد و دوم اینکه وابسته به مشاغل و مناصب نباشد که دسترسی به آنها برای همگان امکان پذیر باشد. (۱۸) براساس اصل تمایز ساماندهی نابرابری ها در شرایط منصفانه با بیشترین نفع برای محرومترین افراد رقم می خورد (۲۰).

کارل مانهایم با بیان اینکه تفکر و جامعه، موضوع مرکزی جامعه شناسی است معتقد است تفکر و اندیشه یک عمل فردی نیست که در آن یک فاعل منفرد، جهان را از درون خود بیافریند بلکه برعکس، ما همواره در مدل های فکری از پیش آماده و تفاسیر از قبل آماده گرفتاریم. زبان و اندیشه، تجارب محیط اجتماعی را ذخیره می کنند. آنها از این طریق ما را قادر می سازند واقعیت و زندگی خود را به شکلی معنادار درک کنیم (۱۷). ادراک

اینکه مفهوم «ادراک عدالت اجتماعی» نیاز به درک و تفهیم خلاقانه و شهودی داشته، انتخاب روش نظریه زمینه ای را نسبت به بقیه روش‌های تفسیری - برساختی موجه می‌سازد. لذا هدف از اتخاذ این روش در این پژوهش کاوش در ماهیت فرایندی، سیال و در حال شدن «ادراک عدالت اجتماعی» به مثابه پدیده ای اجتماعی براساس اصول عملی ساخت نظریه زمینه ای است. فرایند گردآوری داده ها با استفاده از مصاحبه عمیق و ساخت نیافته آغاز شد. در خلال گردآوری داده ها، از راهبرد نمونه گیری هدفمند برای انتخاب «افراد مطلع» و «مقوله های عدالت اجتماعی» برای مصاحبه استفاده می شود. نمونه‌گیری هدفمند انواع مختلفی دارد که در این پژوهش از روش «حداکثر اختلاف» استفاده شد. با توجه به اهمیت متغیرهایی مانند محل سکونت، سطح تحصیلات، سن، تأهل و اشتغال، مصاحبه با افراد با ملاحظه این متغیرها انجام شد. در جدول شماره (۳) ویژگی‌های افرادی که با آنها مصاحبه شد، آمده است. قبل از شروع مصاحبه، با در نظر گرفتن «مفاهیم حسّاس» به تعبیر هربرت بلومر (۱۹۵۴) همچون ۱- داشتن فرصت حضور در عرصه های عمومی، فرصت انتخاب شغل، فرصت مشارکت در برنامه های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و...، فرصت تحصیل، فرصت انتخاب همسر، ۲- توان تصمیم گیری و داشتن آزادی عمل در انتخاب های جهان اجتماعی ۳- در خصوص متغیرهای مستقل بالقوه از جمله، کلیشه های جنسیتی، شیوه فرزندپروری در خانواده، ساختار خانواده، در طراحی سوال ها در جریان گردآوری داده ها استفاده شد. در مرحله دوم، بعد از انجام مصاحبه‌ها، محقق به دنبال «نمونه گیری نظری» بود. این نوع نمونه گیری روشی است برای گردآوری و تحلیل هم زمان داده ها برحسب مقوله های برگرفته از داده ها (۷)؛ به عبارتی محقق با انجام (۲۲) مصاحبه با زنان استان اردبیل - ویژگیهای هر کدام از آنها در جدول شماره (۲) آمده - به این نتیجه رسید که مفاهیم و مقوله های جدیدی در یافته ها وجود نداشته و پاسخ های داده شده به سوال های تحقیق یکسان هستند. به تعبیر گلاسر فرایند گردآوری داده‌ها به مرحله «غلظت» رسیده است. شیوه تحلیل داده ها با ورود داده های متنی به نرم افزار مکس کیودا در سه مرحله انجام شد که عبارتند از: ۱- کدگذاری باز ۲- کدگذاری محوری ۳- کدگذاری گزینشی.

اجتماعی اغلب با خصوصیتی در ارتباط است که قابل مشاهده مستقیم نیستند و باید استنباط شوند؛ در نتیجه قضاوت‌های ادراک اجتماعی نسبت به قضاوت‌های فیزیکی بسیار پیچیده‌تر و دشوارترند (۲۳)

براساس ادبیات پژوهش و روایات زنان در این پژوهش، در جمع بندی مبانی نظری پژوهش می‌توان گفت در تبیین عدالت طلبی بین زنان و مردان اساساً دو نوع رویکرد وجود دارد: ۱- رویکرد مساوات‌گرایانه ۲- رویکرد انصاف‌گرایانه. در رویکرد مساوات‌گرایانه که در اغلب نظریه پردازان تضادگرا از جمله مارکس دیده می شود، توزیع منابع برای قوام و دوام جمع و حمایت از قشر آسیب پذیر تعریف می شود؛ همانطور که در مرحله آخر دوره تاریخی کمونیسم، شعار مارکس، «کار بیشتر برای تامین نیاز»، جای خود را به شعار «کار بیشتر برای ثروت بیشتر» در دوره سوسیالیسم داد. از منظر مساوات طلبانه، زن به عنوان بیماری فرض می شود که نیازمند مراقبت و حمایت دارد و برای حذف آسیب پذیری او قوانین مراقبت های بهداشتی درمانی، حمایت حقوقی و حمایت از نقش مادری در خانواده، به عنوان اقدامات حمایت گرایانه لحاظ شود. درمقابل، رویکرد انصاف گرایانه که از اندیشه های ارسطو، فمینیست‌ها و راولز استنباط می شود، توزیع منابع براساس اصل لیاقت و شایستگی صورت می گیرد و زن به مانند مرد با توانمندی و شایستگی خود که جامعه با فراهم آوردن فرصت یکسان برای آنها بدست می‌آورد، از ثروت و قدرت بهره مند می شود. در این رویکرد برخلاف رویکرد اول، زن به مثابه بیمار و ضعیفه فرض نمی شود، بلکه زن موجودی است که خود عامل تغییر سرنوشت خود و جامعه اش تلقی می شود. بنابراین با توجه به ذهنیتی بودن مفهوم «عدالت اجتماعی» و تأثیر فرایند جامعه پذیری در نوع نگرش افراد (شوتر و بلومر) - سقف شیشه ای، کلیشه های جنسیتی، حضور کم رنگ زنان در عرصه عمومی - بویژه در سالهای اولیه شکل گیری شخصیت در کانون خانواده، این پژوهش بصورت تجربی به ادراک زنان از عدالت اجتماعی در رابطه با توسعه اجتماعی - اقتصادی پرداخته است.

روش پژوهش و ابزار پژوهش

با ملاحظه اینکه زنان به عنوان افرادی خلاق و معناساز که به جهان اجتماعی خود معنا و نظم می دهند، و از طرفی با ملاحظه

جدول ۲- ویژگی‌های مصاحبه شوندهگان

کدمصاحبه	تأهل	سن	تحصیلات	سکونت	اشتغال	مدت مصاحبه
۱	متأهل	۳۲	لیسانس	شهر	خانه دار	۵۵ دقیقه
۲	متأهل	۳۶	لیسانس	شهر	خانه دار	۷۰ دقیقه
۳	متأهل	۵۶	پایان دوره ابتدایی	شهر	خانه دار	۳۰ دقیقه
۴	متأهل	۲۲	پایان دوره راهنمایی	روستا	خانه دار	۷۰ دقیقه
۵	متأهل	۲۴	فوق لیسانس	شهر	معلم	۳۰ دقیقه
۶	متأهل	۳۱	دیپلم	شهر	آرایشگر	۷۰ دقیقه
۷	متأهل	۵۴	بی سواد	شهر	خانه دار	۳۵ دقیقه
۸	متأهل	۵۰	پایان دوره ابتدایی	روستا	خانه دار	۳۰ دقیقه
۹	مطلقه	۳۳	پایان دوره راهنمایی	شهر	سرپرست خانواده	۴۰ دقیقه
۱۰	متأهل	۲۲	دیپلم	روستا	خانه دار	۵۰ دقیقه
۱۱	مجرد	۳۵	لیسانس	شهر	نظامی	۳۰ دقیقه
۱۲	متأهل	۴۴	لیسانس	شهر	معلم	۵۰ دقیقه
۱۳	متأهل	۳۵	فوق لیسانس	شهر	کارمند	۴۰ دقیقه
۱۴	متأهل	۳۴	بیسواد	روستا	سرپرست خانواده	۴۵ دقیقه
۱۵	متأهل	۳۹	لیسانس	روستا	کارمند	۴۰ دقیقه
۱۶	متأهل	۴۶	لیسانس	شهر	کارمند	۲۵ دقیقه
۱۷	متأهل	۴۲	فوق لیسانس	شهر	کارمند	۳۰ دقیقه
۱۸	متأهل	۴۸	فوق لیسانس	شهر	مغازه دار	۴۰ دقیقه
۱۹	متأهل	۳۵	دکتری	شهر	کارمند	۸۰ دقیقه
۲۰	مجرد	۲۰	دانشجو(لیسانس)	روستا	دانشجو	۳۰ دقیقه
۲۱	متأهل	۳۷	لیسانس	شهر	خانه دار	۶۰ دقیقه
۲۲	مجرد	۳۰	لیسانس	روستا	کارمند	۵۰ دقیقه

یافته های پژوهش

تحلیل سوال اول: انگیزش اجتماعی زنان برای

پدیدآیی عدالت اجتماعی چگونه است؟

مرحله کدگذاری باز انگیزش اجتماعی (استخراج مفاهیم اولیه):
 واحد تحلیل داده های کیفی این پژوهش، جمله بوده است که محقق برای تولید مقوله ها در مرحله کدگذاری باز، متن مصاحبه ها را سطر به سطر مطالعه کرده و با دقت مورد بررسی قرار داده است و از جهت شباهت ها و تفاوت هایشان بایکدیگر مقایسه نموده است تا به کدبندی یا مفهوم بندی داده های گردآوری شده پرداخته شود. به عبارتی هدف از نام گذاری مفاهیم

در این مرحله از کدگذاری، برچسب زنی به مجموعه ناپیوسته و مجزا از عناصر و رویدادها براساس شباهت و تفاوت محتوای جملات با یکدیگر است. حاصل فرایند کدگذاری باز برای مفهوم انگیزش اجتماعی، تعداد ۵۰ رویداد از مصاحبه های انجام شده بود که مفهوم اولیه براساس جدول شماره (۳) با مقایسه رویدادها صورت بندی شد. در فرایند کدگذاری باز تعداد ۱۹ مفهوم اولیه استخراج شد؛ لازم به توضیح است که با توجه به حجم مطالب و مشابهت رویدادها به ۲۳ مورد از رویدادها در جدول شماره (۳) پرداخته شده است.

جدول ۳- کدگذاری باز برای شناسایی مفاهیم اولیه انگیزش اجتماعی زنان

کدگذاری باز	
مفاهیم اولیه (کدبندی اولیه)	رویدادهای شناسایی شده (۲۳ مورد)
زیستی بودن جنسیت	اختیار زن به طور کلی در دست مرد است به خاطر اینکه زن ها به اندازه مردها قوی نیستند.
راضی به شرایط	بانوان از لحاظ حضور در اجتماع و یا پوشش، آزادی عمل بیشتری دارند.
فطری بودن جنسیت	توانایی و استعداد هر دو شخص یکی نیست که انتظار برابری داشته باشیم.
خانه داری امری ذاتی	زنان عاطفی ترند در تربیت فرزند می‌توانند تاثیر گذارتر از مردان باشند.
تفاوتها امری فطری	به طور فطری خانم و آقا تفاوت‌هایی دارند، پس نمی‌توانند نقش‌ها را جابجا کنند.
راضی به شرایط	اگر قوانین حمایتی راجع به زن ها در جامعه به کار گرفته شود به نظر من کاربردی نیست چون حس حسادت مردها بیشتر تحریک می شود و سختگیری به زنان بیشتر، پس نباید دنبال تغییر بود.
فطری بودن جنسیت	قدرت زایش و باروری برای خانمهاست حکمت خداوند را نمی‌شود تغییر داد.
زیستی بودن جنسیت	از دیگر عوامل برتری مرد نسبت به زن در کارهای بیرون از خانه، توان جسمانی پایین زنان است؛
تاب آوری پایین زن	تاب آوری مردان و قدرت جسمانی آنان باعث می‌شود مردان حتی در مدیریت اداره و شرکت، موفق تر از زنان عمل کنند.
وضعیت تقابلی	زنان در جامعه ایرانی جایگاهی پایین تر از مردان در همه زمینه ها دارند.
وضعیت تقابلی	اینجا فقط اسم شریک روی همسران است اما زن در واقع برده یک مرد است.
تقاضای جنبش	اگر همه زن‌ها با هم متحد باشند جامعه هم دیدگاهش نسبت به زن عوض خواهد شد.
تقاضای جنبش	خانم‌ها برای برون رفت از این مشکل باید خودشان با تلاش مضاعف و پیدا کردن راه حل به نتیجه برسند.
وضعیت تقابلی	خانم‌ها در حوزه تصمیم‌گیری و مدیریتی نسبت به آقایان در مرتبه پایین تری قرار دارند.
تقاضای اصلاح وضعیت	ایجاد فرصت برابر برای زنان همراه با مردان باعث تلاش مضاعف خانم‌ها خواهند کرد.
تقاضای اصلاح وضعیت	قبل از عقد شرط می‌کنند ... حق طلاق با خانم باشد
تقاضای جنبش	خانم‌ها می‌توانند با اتحاد همدیگر تا حد زیادی این نگرش را در مورد خود از بین ببرند.
تقاضای اصلاح وضعیت	بیش از ۴۰ درصد کارمندان دولت، خانمها هستند ولی اگر بخواهیم مدیران میانی و یا مدیران عالی را در نظر بگیریم آمار مدیران زن شاید به ۵ درصد هم نرسد.
تقاضای اصلاح وضعیت	وقتی که خانمی حق طلاق ندارد در نهایت از حقوقش می‌گذرد،
تقاضای اصلاح وضعیت	برای اینکه بتواند جدا شود، از بلاتکلیفی رها شود حقوقش را را بذل می‌کند
تقاضای اصلاح وضعیت	زنان ما توانمندند،... ولی آنچه که مانع می‌شود قوانین و فرهنگ کشور ما هست.
تقاضای اصلاح وضعیت	چرا نباید برای خانم‌هایی که در خانه شبانه روز کار می‌کنند بیمه و مزد در نظر گرفته شود؟!
وضعیت تقابلی	چرا باید جایگاه و ابهت زنان را در جامعه شوهرانشان تعیین کنند؟

مشابهت‌شان در محتوا ادغام و حول ۱۲ مقوله فرعی و ۲ مقوله عمده سازماندهی شدند.

کدگذاری محوری پدیده انگیزش اجتماعی (استخراج مقوله‌های فرعی):

با صورت بندی و فراهم شدن مفاهیم اولیه، در این مرحله از کدگذاری، در سطحی انتزاعی تر موارد مشابه با توجه به

جدول ۴- استخراج مقوله های فرعی و اصلی انگیزش اجتماعی

کدگذاری محوری		
مقوله های فرعی	مقوله های عمده	مقوله هسته ای
راضی به وضعیت موجود- جنسیت پدیده ای بیولوژیک- تفاوتها امری فطری و ذاتی- خانه داری	تقدیرگرایانه	انگیزش اجتماعی
وظیفه زیستی- زن موجودی عاطفی		
بازتعریف نقش های اجتماعی- حذف کلیشه های جنسیتی- تجدیدنظر در قوانین و سنتها- مطالبه گرایانه		
مطالبه توانمندسازی و فرصت دهی- تقسیم وظایف مبتنی بر لیاقت- خانه داری به مثابه شغل- خواهان تغییر وضعیت با اتحاد و تلاش جمعی زنان		

دیدگاه، فهم و حساسیت زنان استان اردبیل نسبت به عدالت اجتماعی چگونه است. به عبارتی زنان با چه درجه ای از انگیزه به دنبال کسب قدرت و مقابله با تبعیض و نابرابری های اجتماعی اند. همانطور که در مرحله کدگذاری محوری آمد، زیر مقوله های «تقدیر گرایانه» نشان می دهد برخی از زنان در تعریف خود از انگیزش اجتماعی از «زنانگی» به مثابه موجودی زیستی، ضعیفه و از بدو خلقت سرنوشت خود را در کار در درون خانه و بچه داری و مراقبت از سالمندان و ... تعریف نمودند. این گروه از زنان با فهمی که از وضعیت موجود زنان در هرم قدرت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی دارند، نگاهی رضایتمندانه و عادلانه نسبت به شرایط و موقعیت زنان در هرم قدرت دارند که نیاز به هیچگونه تغییر و اصلاح در آن را نمی بینند. در مقابل این برداشت، برخی از زنان که اغلب دارای تحصیلات، شغل و درآمد هستند، مقوله هایی را معرفی نمودند که نشان می دهد از وضعیت موجود ناراضی و نگران هستند. آنها با معرفی هفت زیرمقوله در تعریف مقوله عمده «مطالبه گرایانه» به دنبال اتحاد برای اصلاح شرایط موجود و توزیع منابع و امکانات در جامعه مردسالاری هستند. این گروه از زنان خواهان وضع مقررات و حذف ستهایی هستند که مانند چنبره ای زنان را از حضور در جامعه و برخورداری از اشتغال با درآمد و شأن بالای اجتماعی محروم ساخته است. در مرحله کدگذاری گزینشی، مقوله های عمده در قالب مدل پارادایمی حول مقوله هسته ای به یکدیگر مرتبط می شوند. مدل پارادایمی مقوله هسته ای «انگیزش اجتماعی» با استفاده از نرم افزار مکس کیودا بدین صورت ترسیم شد.

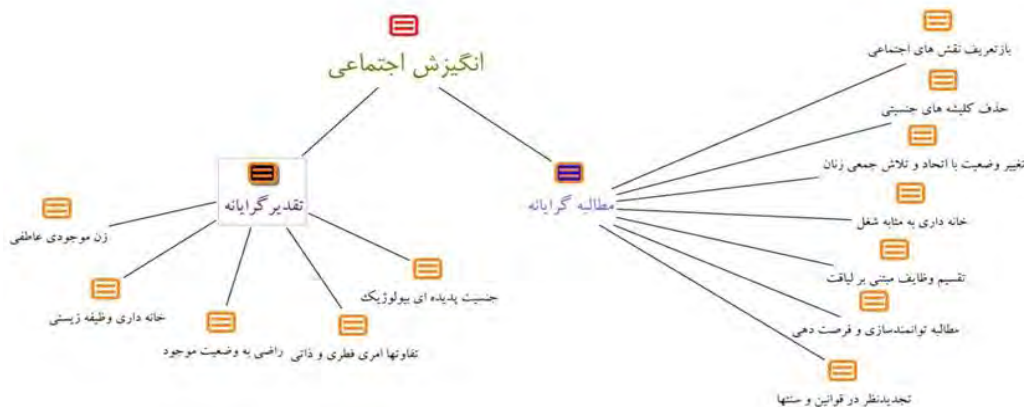
همانطور که در جدول شماره (۴) ملاحظه می شود، در این مرحله از کدگذاری، با دسته بندی و ترکیب رویدادهای شناسایی شده در مرحله کدگذاری باز، دو مقوله عمده با عنوان «تقدیرگرایانه» و «مطالبه گرایانه» شناسایی شد.

در مرحله کدبندی محوری، هر مقوله می تواند دارای دو مشخصه ی محتوا و بُعد باشد. با مقایسه محتوای هر کدام از مقوله ها مشخص می شود که در مقوله «تقدیرگرایانه» دیدگاه زنان نسبت به شرایط موجود از نوع محافظه کارانه و ایستاست ولی در مقوله «مطالبه گرایانه» نسبت به شرایط حاکم در جامعه به دنبال تغییر و اصلاح هستند. از نظر پراکندگی ابعاد نیز برای مقوله مطالبه گرایانه زیر مقوله ی بیشتری در روایات زنان پیشنهاد شده است. همچنین مجذور اتا برای تمامی متغیرها بیشتر از ۰/۱۰ می باشد که نشان می دهد تفاوت بین گروهها در جامع بزرگ و قابل توجه است.

بررسی تفاوت گروه آزمایش با گروه کنترل در کیفیت زناشویی و تعارضات زناشویی نتایج مقایسه میانگین گروههای آزمایش در سه مرحله پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری در جدول ۵ گزارش شده است.

کدگذاری انتخابی پدیده انگیزش اجتماعی

با ملاحظه زیرمقوله های کشف شده در مرحله دوم کدگذاری، مقوله هسته ای با عنوان «انگیزش اجتماعی» از دیدگاه زنان استخراج شد. انگیزش اجتماعی در واقع مفهومی انتزاعی است که با مرتبط نمودن دو نوع مقوله ی «تقدیر گرایانه» و «مطالبه گرایانه» از متن روایات بوجود آمده است. این پدیده بیان می کند،

شکل ۱- مدل پارادایمی پدیده انگیزش اجتماعی

کدگذاری باز، برای استخراج مفاهیم اولیه عوامل تعیین بخش

در مرحله اول کدگذاری به منظور شناسایی معرف ها و مفاهیم اولیه، تعداد ۱۷۲ معرف با توجه به محتوای مشابه آنها استخراج شد. به دلیل مشابهت محتوای معرفها تعداد ۴۰ معرف (رویداد) مورد تحلیل واقع شد که با ۱۷ مفهوم اولیه برجسب زده شد. (جدول شماره ۵)

تحلیل سوال دوم: زنان استان اردبیل چگونه با عبارت پردازی شان عوامل تعیین بخش پیدایش عدالت اجتماعی را به نمایش می گذارند؟

برای شناسایی معرف ها و استخراج مفاهیم اولیه، مقوله های فرعی و اصلی، کدگذاری در سه مرحله به تقلید از اشتراوس و کوربین (۱۹۹۸) انجام شد .

جدول ۵- کدگذاری باز برای استخراج مفاهیم اولیه عوامل تعیین بخش

کدگذاری باز	
مفاهیم اولیه (کدبندی اولیه)	رویدادهای وارد شده به تحلیل (۴۰ مورد)
سطح تحصیلات	اگر به دانشگاه می رفتم شرایط مالی و درآمد از آرایشگری هم مطمئنا بهتر بود .
ازدواج در سن پایین	من در ۱۵ سالگی ازدواج کردم در حالی که چیزی از زندگی مشترک نمی دانستم
ازدواج در سن پایین	شاید هم از روی بچگی و در رویای لباس عروس پوشیدن خوشحال می شدم
خانواده گسترده	... بدلیل اینکه دخالت مادرشوهرها بیشتر است ...
حاکمیت سنتهای مردسالارانه	موقع پذیرایی در مراسم عروسی و ترحیم، موقع پذیرایی می بینیم که اول از مردها شروع می کنند.
ازدواج در سن پایین	در روستای ما مرسوم است که دختران را خیلی زود شوهر می دهند .
تلفیق شغل و خانه داری	کارهای خانه بویژه زنان شاغل را خسته می کند چراکه میهمان و قوم خویش، مسئولیت نظم خانه را از چشم زن می بیند.
شیوه تربیتی اقناعی	در بعضی از کشورها کار آشنیزی را در مدارس هم به دختران یاد می دهند و هم به پسران .
نقش رسانه	در حال حاضر که آموزش در مدارس مجازی شده، روستاهایی را نشان می دهند که اینترنت ندارند، دختران روستایی چگونه هم پای شهرنشینان به ارتقاء سطح تحصیلاتشان بینشند.
سطح تحصیلات	وقتی تحصیلات و درآمد خانم ها بالاتر می رود ارتقاء سمت در ادارات و تصمیم گیری در جامعه و خانواده را شاهدیم
اشتغال	اشتغال باعث می شود که سبک زندگی و جایگاه زن در جامعه ارتقاء یابد.
تلفیق شغل و خانه داری	من حتی حاضر بودم پسر کوچکم را هر روز با خودم سر کار ببرم تا لطمه نبیند و هم به کارهایم رسیدگی کنم
خانواده هسته ای	آزادی عمل زنان در شهر بدلیل خانواده های هسته ای و دخالت کمتر مادرشوهرهاست.
تلفیق شغل و خانه داری	یک خانم می تواند در ادارات کارهای مدیریتی هم انجام بدهد اما به خاطر بحث خانه داری و همسررداری نمی تواند.
حاکمیت سنتهای مردسالارانه	پیش بزرگترهایشان حتی نمی توانستند بچه هایشان را بغل کنند یا با همسر صحبت کنند
تلفیق شغل و خانه داری	مادران شاغل با وجود خستگی زیاد هنگام بازگشت به خانه ساعتی را کنار فرزند سپری کنند تا فرزند خلا عاطفی احساس نکند

حاکمیت سنتهای مردسالارانه	در روستای ما تا زنان می‌خواهد در بیرون از خانه شغلی دست و پا کنند حرف درمی‌آورند
ازدواج در سن پایین	بیشتر علت طلاق، ناشی از همین ازدواج‌ها در سنین ۱۳-۱۴ سالگی است
نقش رسانه	اتصال به شبکه ارتباطی مجازی بیشتر شده و باعث شده که آگاهی زنان بالا رود
ازدواج در سن پایین	دخترایی که به اجبار شوهر دادند بدون اینکه بپرسند راضی هستی، نیستی...
نقش رسانه	امروز با آمدن اینترنت و تلگرام و .. و دسترسی به اینها طرز فکرمان تغییر کرده و تازه می‌فهمیم کجای کاریم.
کلیشه جنسیتی	افکار کلیشه‌ای بیشتر از قوانین جاری در کشور باعث تبعیض علیه زن می‌شود مردی که در خانواده به زنش کمک می‌کند «زن ذلیل» اطلاق می‌شود.
روابط اقناعی در خانواده	برخی مردان در نگهداری بچه‌ها و کمک در کار خانه دستیار خانم هستند.
خانواده گسترده	در مهمانی‌ها مادر شوهرش به او اجازه نمی‌داده که دست به غذا ببرد
استقلال مالی	من یک آرایشگرم همین قدر که به آقا وابسته نیستم و می‌توانم روی پای خود بایستم کلی ارزشمند است
خانواده ناقص	من بعد از دست دادن همسرم و برعهده گرفتن سرپرستی خانواده ادامه تحصیل دادم
استقلال مالی	اشتغال و استقلال مالی، امکان حضور زنان را در جامعه بیشتر می‌سازد
ازدواج در سن پایین	زنان بدلیل این که در سن پایین ازدواج می‌کنند امکان ادامه تحصیل ندارند
خودباوری	خود جمله من می‌توانم معجزه می‌کند و نگاه‌ها را تغییر می‌دهد.
اشتغال	فکر می‌کنند اگر خانم شاغل باشد ممکن است به آقا توجهی نکند و این کارها...
روابط استبدادی در خانواده	در این یازده سال غیر از پخت و پز، هیچ نقشی از من خواسته نشد شرکت در جامعه و تاثیر در آن پیشکش.
سطح تحصیلات	اگر دیپلم داشتم می‌توانستم در خانه بهداشت روستای مان شروع به کار کنم.
حاکمیت سنتهای مردسالارانه	من اگر به همسرم لفظ جانم را پیش پدرش بگویم برایش بدترین اتفاق است.
روابط استبدادی در خانواده	به غیرت آقایان برمی‌خورد که اجازه دهد زنش یا دخترش به تنهایی سفر برود
قوانین مردسالارانه	دیگر این را بررسی نمی‌کند که این پدر معتاد در ازای دریافت پول برای موادش اجازه ازدواج را صادر کرده است.
سطح تحصیلات	زنان می‌توانند با قدرت تفکر و کسب آگاهی در اجتماع این کمبودها را پر کنند
قوانین مردسالارانه	یا اینکه پدر کارگری که برای معیشتش با ازدواج دخترش موافقت می‌کند
حاکمیت سنتهای مردسالارانه	زن و شوهر پیش بزرگتر نمی‌تواند اسم هم‌را صدا بزند، یا بچه خود را بغل کند.
خودباوری	در صورتی که خانم خود را باور داشته باشد انواع صحبت‌های منفی او را سست نخواهد کرد
استقلال مالی	اگر مثل شاغلان درآمدی داشتند پُر پول و کارشان را می‌دادند.

کدگذاری محوری پدیده عوامل تعیین بخش (استخراج مقوله‌های فرعی)

مقوله‌های فرعی) این مرحله از کدگذاری باهدف مرتبط سازی مقوله‌ها به یکدیگر و شناسایی زیر مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط جهت ظهور

مقوله‌های عمده و هسته‌ای انجام شد که براساس فرآیند کدگذاری در جدول شماره (۶) مجموعاً ۲۲ زیرمقوله فرعی، مقوله فرعی و مقوله عمده برای مقوله هسته‌ای عوامل تعیین بخش عدالت اجتماعی شناسایی شد.

جدول ۶- استخراج مقوله‌های فرعی و اصلی عوامل تعیین بخش عدالت اجتماعی

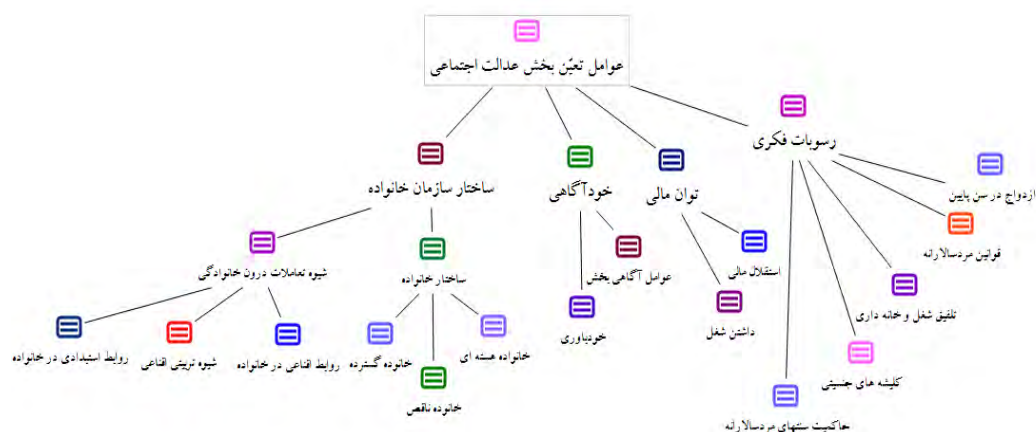
مقوله‌های فرعی	مقوله‌های فرعی	مقوله‌های عمده	مقوله هسته‌ای
کدگذاری محوری	زیرمقوله‌های فرعی	مقوله‌های فرعی	مقوله هسته‌ای
روابط اقناعی در خانواده، روابط استبدادی در خانواده	روابط اقناعی در خانواده، خانواده ناقص، خانواده هسته‌ای	ساختار سازمان خانواده	ای
خانواده گسترده، خانواده ناقص، خانواده هسته‌ای	سطح تحصیلات، نقش رسانه	شیوه تعاملات درون خانوادگی	عوامل تعیین بخش
خودباوری	توان مالی	ساختار خانواده	عوامل تعیین بخش
استقلال مالی و داشتن شغل	توان مالی	عوامل آگاهی بخش	بخش عدالت اجتماعی

نقش های مردسالارانه را در جامعه عملیاتی ساخته تا چون اختاپوسی حسرت خودباوری، ابراز شایستگی و آزادی خدادادیش را به گور ببرد. مقوله دیگری که در پدیده ادراک عدالت اجتماعی استخراج شد، ساختار سازمان خانواده با دو مقوله فرعی « ساختار خانواده و شیوه تعاملاتش » است. رویدادهای استخراج شده گویای این مهم بود که هر خانواده ای دارای فرهنگ سازمانی و شیوه تعاملات و تعریف نقش ها و سلسله مراتبی از قدرت مختص به خود است که در برداشت از عدالت اجتماعی تأثیر دارد. در خانواده گسترده که در تعریف آن باید حاکمیت سنتها و رسوم گذشته را جستجو نمود، قدرت در مشت بزرگتر خانواده « مادر شوهر، پدر شوهر و برادر بزرگ شوهر » است که با عقاید و ارزشهای کهن، آزادی عمل و مشارکت عروس خانواده را در حوزه عمومی محدود ساخته است. او نه توان تحصیل دارد نه توان اشتغال، حتی قادر نیست بی اذن کسی غذایی را بخورد یا بی اجازه بزرگتری، نامی بر فرزندش انتخاب نماید. به تعبیر بورديو در «خشونت نمادینی» گرفتار آمده است که با سکوتش برچسب عروس خوب و یا مادر خوب را به یدک می کشد. حتی در خانواده شهری که اغلب ساختار آن هسته ای است و خبری از دستورات بزرگتر خانواده نیست باز صورت دیگری از خشونت چهره نمایی می کند. مادر شاغل خانواده هم پای همسر در بیرون از خانه اشتغال و درآمدی دارد، اما وظیفه اولیه تعریف شده ای به نام «خانه داری» دارد که علیرغم کار پرمشغله بیرون از خانه، اجازه تحرک صعودی در ساختار اداره اش را از او می گیرد. قوم و خویش، سازماندهی خانه را با معماری او می شناسند و تربیت فرزندان را از او انتظار دارند. برای روشن تر شدن نحوه ارتباط مقوله های فرعی و کشف مقوله هسته ای، با استفاده از نرم افزار مکس کیودا مدل پارادایمی « عوامل تعیین بخش ادراک عدالت اجتماعی» مشاهده می شود:

همانطور که در جدول شماره (۶) مشاهده می شود، عوامل تعیین بخش پدیده عدالت اجتماعی از دیدگاه زنان با ۱۲ زیرمقوله فرعی، ۶ مقوله فرعی و چهار مقوله عمده، تعریف شده است. مقوله های عمده عبارتند از: ۱- ساختار سازمان خانواده ۲- خودآگاهی ۳- توان مالی ۴- رسوبات فکری .
از لحاظ پراکندگی ابعاد مقوله عمده « ساختار سازمان خانواده»، با هشت مقوله فرعی و زیر مقوله، مقوله عمده « رسوبات فرهنگی یا فکری» با پنج مقوله فرعی به ترتیب بیشترین ابعاد را دارند.

کدگذاری انتخابی(عوامل تعیین بخش ادراک عدالت اجتماعی)

در مرحله نهایی کدبندی، با کنار هم قرار گرفتن چهار مقوله عمده کشف شده در مرحله کدبندی محوری، مقوله هسته ای با عنوان « عوامل تعیین بخش عدالت اجتماعی » استخراج می شود. با ملاحظه هر کدام از مقوله های کشف شده، مشخص می شود در تعیین پدیده ادراک عدالت اجتماعی چهار دسته عوامل تأثیر گذار هستند. مهم ترین مقوله ای که با ابعاد گسترده اش در تعیین ادراک عدالت اجتماعی نقش داشته، مقوله رسوبات فکری است. رسوبات فکری با پنج زیرمقوله (حاکمیت سنتهای مردسالارانه، کلیشه های جنسیتی، قوانین مردسالارانه، ازدواج در سن پایین، تلفیق شغل و خانه داری) تعریف شده است که محتوای هر کدام از آنها مؤید این نکته است که عوامل فرهنگی و سنتهای حاکم بر جامعه در نوع برداشت از عدالت اجتماعی مؤثر است. کنشهایی که ریشه در افکار و باورهای دیرینه تاریخی داشته اند و تصویری که همچنان زنان را جنس دوم لحاظ نموده و بی هیچ ملاحظه ای، خودخواهانه سرنوشت او را با ازدواج اجباری رقم می زند و علیرغم داشتن شعور و آگاهی زن، با قوانینی به مثابه چمبره یغما و ستم،

شکل ۲- مدل پارادایمی پدیده عوامل تعیین بخش ادراک عدالت اجتماعی

مرحله کدگذاری باز مفهوم برداشت از عدالت

اجتماعی (استخراج مفاهیم اولیه)

در این مرحله برای شناسایی مفاهیم اولیه، با در نظر گرفتن معانی و محتوای هریک از جمله ها (واحد تحلیل) به ۲۳ رویداد تعداد ۱۰ کد الصاق شد که روند برجسب زنی کد به معرف های شناسایی شده در جدول (شماره ۷) ملاحظه می شود. لازم به ذکر است از تعداد ۵۹ معرف شناسایی شده با توجه به مشابهت و معنی محتوای آنها تعداد ۲۳ معرف تحلیل شد، بقیه معرف ها در پیوست همین پژوهش آمده است.

تحلیل سوال سوم؛ زنان اردبیل عدالت

اجتماعی را با چه مقوله هایی تعریف می کنند؟

با انجام مصاحبه ها و ضبط و پیاده سازی مصاحبه ها بصورت متن، استخراج مقوله های مفهوم مرکزی «ادراک عدالت اجتماعی» با روش کدگذاری اشتراوس و کوربین در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی صورت گرفت؛ بطوریکه با استفاده از نرم افزار مکس کیودا، تعداد ۵۹ رویداد و تعداد ۱۲ مقوله فرعی حول دو مقوله هسته ای «عدالت اجتماعی انصاف گرایانه» و «عدالت اجتماعی مساوات گرایانه» برای تعریف مقوله مرکزی «برداشت از عدالت اجتماعی» کشف شد که در ادامه به فرآیند انجام این مراحل تا تدوین مدل پارادایمی پرداخته می شود:

جدول ۷- کدگذاری باز برای استخراج مفاهیم اولیه برداشت از عدالت اجتماعی

مفاهیم اولیه (کدبندی اولیه)	تعدادی از رویدادها (۲۳ مورد)	کدگذاری باز
جنسیت زیستی	علیرغم دستور قرآن که مرد و زن را برابر دانسته آنقدر عاطفه مادری قوی است که از حق خود می گذرند	جنسیت زیستی
چشمداشت مراقبت از زن	باز اجحافی که نسبت به این خانم های شاغل در روستایی شده این است که اکثر آنها بیمه نیستند.	چشمداشت مراقبت از زن
جنسیت زیستی	زنان بدلیل احساسی بودن و فرمانبری شان در جریان تربیت خانوادگی و جامعه پذیری، توانایی مدیریت را نخواهند داشت.	جنسیت زیستی
تقسیم وظایف براساس قوای جسمانی	زنان درست است نسبت به آقایان توانایی جسمی زیادی ندارند اما در خانه داری همه کاره زن است.	تقسیم وظایف براساس قوای جسمانی
توقع حمایت حداقلی از زن	اگر جامعه و دولت بخواهند مبلغی را ماهانه در اختیار زنان خانه دار قرار دهند، حداقل مشکلات اقتصادی آنها کم می شود	توقع حمایت حداقلی از زن
خانه عرصه فعالیت زن	تحکیم بنیان خانواده با ایجاد کارگاه های آموزشی برای مادران در جهت تربیت فرزندان شکل می گیرد.	خانه عرصه فعالیت زن
توقع حمایت حداقلی از زن	جامعه مسئول است و بایستی در مقابل زنانی مثل من یک سری تسهیلات ویژه ای را به وجود آورند	توقع حمایت حداقلی از زن
توقع حمایت حداقلی از زن	زنانی که از طرف همسرانشان مورد ظلم واقع شدند، طلاق را در مقابل گذشت از مهریه شان واگذار کردند.	توقع حمایت حداقلی از زن
تقسیم وظایف براساس شرایط روحی	به لحاظ روحیه حساس خانم ها است که شغل های مدیریتی را به آنها واگذار نمی کنند.	تقسیم وظایف براساس شرایط روحی
زانگی پدیده برساخته	ما زنان موفق هم داریم که فضاورد، ستاره شناس، کار آفرین برتر و ... هستند	زانگی پدیده برساخته
توانمندسازی زنان	هرچند نهادهای حمایتی از زنان سرپرست خانواده حمایت می کند ولی به نظر می رسد باید ماهیگیری یادشان داد.	توانمندسازی زنان
توقع فرصت زایی	برای خلاصی از مشکل نابرابری، جامعه اشتغال زایی برای زنان را بیشتر بکند.	توقع فرصت زایی

خانم‌ها در عرصه هنری، ادبیات، نویسندگی، خلق اثر و یا در حوزه تربیتی (معلم، مادر) نقش موثرتری از زنانگی پدیده بر ساخته آقایان می‌توانند ایفا کنند.	زنانگی پدیده بر ساخته
زنان به خصوص در ادارات چون نسبت به مردان مسئولیت پذیرند منظم ترند.	شایستگی زنان
زمانی می‌توانیم عدالت را ببینیم که به تعداد قانونگذار مرد، قانونگذار زن داشته باشیم.	توقع فرصت زایی
ما در این نهاد- کمیته امداد- به بانوان وام کم بهره اشتغال می‌دهیم تا آنها به چرخه اقتصادی خانواده شان توانمندسازی زنان کمک کنند.	توانمندسازی زنان
در همین روستاهای خلخال خانم مجردی هست که هم کشاورزی می‌کند، هم دهیار است، خانمی که مجرد است و با دامداری توانسته شغل ایجاد کند.	زنانگی پدیده بر ساخته
زنان الان به خاطر اینکه به درجات بالایی از استقلال مالی رسیده اند نیاز به آقا بالاسر نمی‌بینند	توانمندسازی زنان
ضرب المثلی داریم که می‌گوید (کیشی کارگر اولار، آرواد بنا) خودش را در جامعه نشان داده است.	توانمندسازی زنان
خانم انوشه انصاری از تاجران و سرمایه‌داران موفق جهان ثبت شده و اولین خانم بوده در دنیا به فضا سفر کرده.	زنانگی پدیده بر ساخته
خانم پریسا تبریز به عنوان یکی از ۳۰ زن برتر جهان شناخته شده و در گوگل لقب شاهزاده امنیت را دارد ...	زنانگی پدیده بر ساخته
زنان درست است نسبت به آقایان توانایی جسمی زیادی ندارند اما در خانه داری همه کاره زن است.	تقسیم وظایف بر اساس قوای جسمانی
...از طرفی از زن‌ها هم چون حمایت نمی‌شود همیشه محکوم می‌شوند.	توقع حمایت حداقلی از زن

کدگذاری محوری پدیده برداشت از عدالت اجتماعی
کدگذاری محوری فرایندی در جهت ربط دهی مفاهیم اولیه حول مقوله‌هایی که از نظر ویژگیها و معانی، مشابهت باهمدیگر دارند.

کدگذاری محوری پدیده برداشت از عدالت اجتماعی
(استخراج مقوله های فرعی)

این مرحله از کدگذاری با هدف انسجام بخشی به مفاهیم اولیه شناسایی شده است. در مرحله اول کدگذاری صورت می‌گیرد.

جدول ۸- استخراج مقوله های فرعی و اصلی برداشت از عدالت اجتماعی

مقوله های فرعی	مقوله های عمده	مقوله هسته ای
برساخته بودن جنسیت، توانمندسازی زنان، فرصت زایی برای زنان، جامعه محل کنش زنان، عدالت براساس اصل شایستگی، تمییز نقش مادری و کار	ادراک عدالت انصاف گرایانه	ادراک عدالت اجتماعی
خانه تنها محل کنش زنان، جنسیت زیستی، عدالت براساس نیاز افراد، تقسیم نقشه‌ها براساس ویژگی جسمی و روحی افراد، زن به مثابه بیمار و نیازمند حمایت، زن به مثابه پرستار خانه	ادراک عدالت مساوات گرایانه	

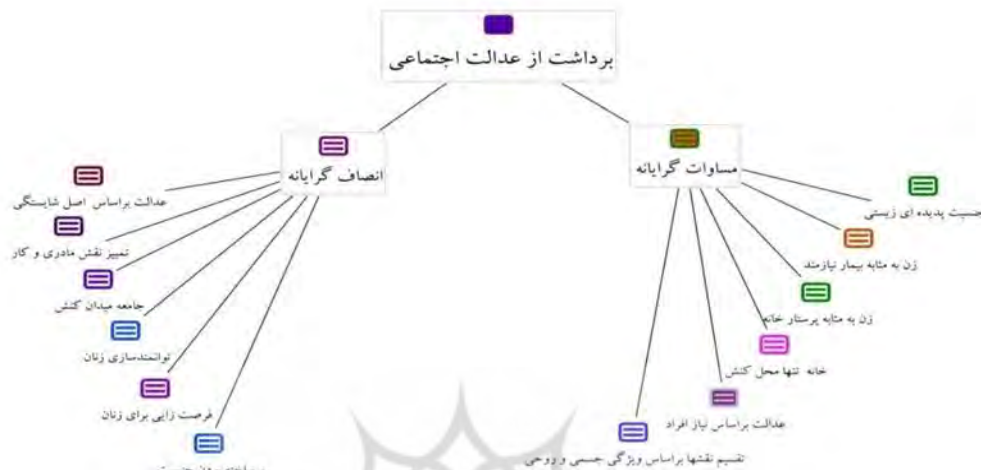
تعریف نمودند. این دسته در تعریف عدالت اصل تساوی در تقسیم منابع را فرض دانسته تا نظم و انسجام نهادهای اجتماعی از جمله «خانواده» به هم نریزد. از نظر پراکندگی ابعاد مقوله های عدالت انصاف گرایانه و عدالت مساوات گرایانه، برای هر کدام از آنها شش مقوله فرعی تعریف شد.

کدگذاری انتخابی (برداشت از عدالت اجتماعی)

کدگذاری انتخابی یا گزینشی به عنوان سومین و آخرین مرحله از فرآیند کدگذاری است که محقق با در نظر گرفتن دو مقوله عمده « عدالت انصاف گرایانه و عدالت مساوات گرایانه»، مقوله مرکزی یا هسته ای پژوهش را با عنوان «برداشت از عدالت

همانطور که در جدول شماره (۸) مشاهده می‌شود، تعداد ۱۲ مقوله فرعی از مفاهیم اولیه استخراج شد که در قالب دو مقوله عمده، یعنی « عدالت انصاف گرایانه » و « عدالت مساوات گرایانه» منسجم شدند. براساس مقوله های فرعی زنان استان اردبیل برای تعریف عدالت اجتماعی دو رویکرد و برداشت متفاوت داشتند، برخی از آنها توزیع منابع و امکانات را براساس اصل شایستگی و لیاقت افراد و اینکه زن، با زنانگی زاده نشده است بلکه فرایند جامعه پذیری و داشتن توانایی منبعث از فرصت دهی در آن نقش داشته، عدالت اجتماعی را تعریف نمودند. عده ای از مصاحبه شوندگان نیز عدالت اجتماعی را مساوی با توزیع امکانات براساس تأمین نیاز همه افراد بدون در نظر گرفتن توانایی آنها

مقوله «تقدیرگرایانه» بیان شد، با مقوله « مساوات گرایانه» مشابهت هایی دارد. برای روشن تر شدن فرایند کدگذاری « برداشت از عدالت اجتماعی» و نحوه ارتباط کدها با یکدیگر، مدل پارادایمی با استفاده از نرم افزار مکس کیودا بدین نحو ترسیم می شود:

شکل ۳- مدل پارادایمی پدیده برداشت از عدالت اجتماعی

عنوان مقوله هسته‌ای « تقدیرگرایانه» در این پژوهش شناخته می شود. در مقابل این رویکرد، برخی زنان شرایط حاکم بر جامعه را تبعیض آمیز و فرودستی زنان را در هرم قدرت، نه امری زیستی و تقدیرگرایانه بلکه شوربختی و ستم‌دگی آنها را نتیجه حاکمیت قواعد بازی مردسالارانه دانسته و از وضعیت موجود ناراضی اند و در پی اتحاد، خودآگاهی زنان و حساس کردن جامعه برای تغییر و اصلاح شرایط موجود بودند. این دیدگاه که با مقوله هسته‌ای « مطالبه گرایانه» تعریف می شود، زنان را نه موجودی منفعل و شوربخت ازلی، بلکه موجودی مطالبه گر و عامل تغییر وضعیت تبعیض آمیز می شناسد.

سوال اساسی دوم باهدف شناسایی شرایط پدیدآیی ادراک عدالت اجتماعی از عبارت پردازی زنان تنظیم شد. شرایطی که زنان در پیدایش نوع برداشت از عدالت اجتماعی ترسیم کردند در چهار مقوله هسته‌ای منسجم شدند که عبارتند از: ۱- ساختار سازمان خانواده، ۲- خودآگاهی، ۳- توان مالی، ۴- رسوبات فرهنگی - فکری.

با مقایسه ابعاد هر کدام از مقوله های بیان شده مشخص می شود که مقوله هسته‌ای «ساختار سازمان خانواده» تعدد ابعاد بیشتری نسبت به بقیه داشته و به نوعی نقش بیشتری در تمییز نوع برداشت ها دارد. جامعه ایرانی، جامعه ای « خانواده مرکز »

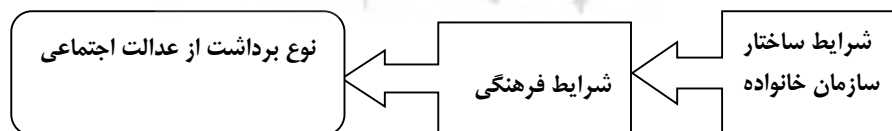
اجتماعی» استخراج نموده است. در واقع با تحلیل رویدادها، کدگذاری مقوله های فرعی و شناسایی دو مقوله عمده « عدالت انصاف گرایانه و عدالت مساوات گرایانه»، زنان استان اردبیل دو نوع برداشت متفاوت از عدالت اجتماعی ارائه دادند که همسو با انگیزش اجتماعی نسبت به عدالت اجتماعی است؛ به عبارتی تعاریفی که از مقوله مطالبه گرایانه ارائه شد با معرف های مقوله « عدالت انصاف گرایانه» همسو بوده و معرف هایی که برای

تدوین نظریه زمینه‌ای

حال باتوجه به استخراج مقوله های عمده و هسته‌ای ادراک عدالت اجتماعی، خط ماجرا می باید از ارتباط منطقی بین مقوله ها در قالب مدل نظری، منطقی و انتزاعی حول مقوله هسته‌ای مشخص شود. مزیت این روش در اینست که کلیت طرح تحقیقی مشتمل بر مفاهیم مطرح در تحقیق و روابط میان آنها در قالب تصویری روشن در ذهن خواننده نقش می‌بندد(9). برای صورتبندی نظریه زمینه‌ای ادراک عدالت اجتماعی اولین مقدمه شناخت زمینه و شرایط برداشت از عدالت اجتماعی با تنظیم این پرسش صورت می گیرد که انگیزش اجتماعی زنان برای عدالت طلبی شان چگونه بوده و زنان چه برداشتی از نحوه توزیع امکانات و منابع بیان می دارند؛ به عبارتی دیدگاه زنان نسبت به وضعیت موجود چگونه بوده است؟ تحلیل داده ها نشان داد زنان نسبت به توزیع منابع و امکانات و اقدام در برابر تغییرات منبعث از آن دو نوع موضع گیری دارند؛ عده ای وضعیت موجود را عادلانه و مبتنی بر ویژگیهای زیستی و عاطفی زنان تعبیر می کنند و به نوعی با نگاهی جبرگرایانه، رفتاری منفعلانه و احساساتی همراه با پرهیز از برنامه ریزی برای تغییر شرایط از خود نشان می‌دهند. به تعبیر گیدنز(۱۲) ، آنها «تسلیم طلبی مصلحت آمیز جویانه» را در برابر نحوه تقسیم وظایف، امکانات و منابع دارند. این نوع رویکرد با

با این توضیح می توان بیان کرد که رسوبات فکری و فرهنگی، کلیشه های جنسیتی، خودآگاهی و ناآگاهی همگی، در نهاد خانواده شکل می گیرد. به عنوان مثال یکی از مقوله های فرعی از مقوله های رسوبات فکری، رسم ازدواج در سنین پایین دخترهاست و اینکه چرا دختر بدون داشتن بلوغ اجتماعی و فکری و بدون نظرخواهی از وی بصورت اجباری به ازدواج در می آید. آنچه از گفتار زنان استنباط می شود، حاکمیت سلسله رسوماتی است که در خانواده به ویژه خانواده گسترده پا گرفته است؛ «دخترایی که به اجبار شوهر دادند بدون اینکه بپرسند راضی هستی، نیستی، بعدها در مورد بچه دار شدنمان تصمیم می گیرند، اگر زمانی تاخیری باشد کلی حرف و حدیث و نصیحت... درمیانند.» «من در ۱۵ سالگی ازدواج کردم در حالی که چیزی از زندگی مشترک نمیدانستم» البته در ازدواج اجباری تنها سنتهای خانواده دخالت نداشته بلکه قوانین منبعث از تاریخ مندی مردسالاری نیز در پیدایش آن نقش دارد. قوانینی که با خشونت نمادینش اختیار سرنوشت انسانی را بدست پدر معتاد و نا آگاهی می دهد تا روزی خور اش کم شود و فردایی نه چندان دور صدای زار و گریه اش از راهروهای دادگاه خانواده با دختر بچه ای در بغل به گوش برسد. «... دیگر این را بررسی نمی کند که این پدر معتاد در ازای دریافت پول برای مصرف مواد، اجازه ازدواج را صادر می کند یا اینکه پدر کارگری که برای معیشتش با ازدواج دخترش موافقت می کند».

اینکه در بعضی از گفته ها، جامعه گمیشناختی را دلیل عدم تحصیل، عدم اشتغال، عدم حضور در عرصه عمومی و سقف شیشه ای را شرایط پیدایش تبعیض علیه زن عنوان نمودند، باز ریشه این نگرش تقدیرگرایانه در سازمان خانواده است. «در این یازده سال غیر از زندانی بودن در خانه و پخت و پز هیچ نقشی از من خواسته نشد، شرکت در جامعه و تاثیر در آن پیشکش». در واقع شرایط تعیین بخش به ادراک عدالت اجتماعی را بدین شکل می توان نشان داد:

شکل ۴- شرایط تعیین بخش به ادراک عدالت اجتماعی

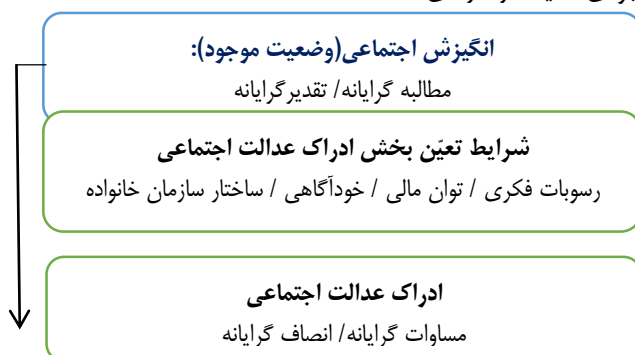
عوامل تعیین بخش بوده است. با تحلیل داده ها دو نوع مقوله هسته ای از بیان زنان استخراج شد؛ ۱- مقوله هسته ای انصاف گرایانه، ۲- مقوله هسته ای تساوی گرایانه. برخی از زنان، جنسیت را امری برساخته و شکل گرفته در نتیجه کنش متقابل اجتماعی عنوان کردند. آنها اصل شایستگی و لیاقت را مبنای توزیع قدرت

است؛ از روزهای نخستین تا روز واپسین هویت فرد با خانواده اش تعریف می شود، فرد فرایند جامعه پذیری را بیش از هر نهادی در خانواده درونی می سازد. در بستر خانواده ایرانی، هم انسانیت و عدالت به خوبی مشق می شود هم خشونت و تبعیض. صمیمیت و دلبستگی اعضا به یکدیگر و روابط برپایه دوستی و مودت، اگر از خانواده ایرانی گرفته شود به نهادی سلطه جو تبدیل خواهد شد که اعضایش مدام در پی رقابت و باج خواهی اند. از این حیث براساس سازمان خانواده و تعریف زن و مرد از همدیگر می توان خانواده ها را در پیوستار «سلطه گرایانه» در مقابل «عدالت گرایانه» دسته بندی کرد. در خانواده ای که هدف سلطه و انقیاد طرف مقابل است، ضرب المثل گربه را دم حجله باید کشت از اول تأسیس خانواده شعار زن و مرد است. فریب، تزویر، بدگمانی، بی حوصلگی، مچ گیری و... از نشانه های خانواده سلطه گرایانه است. کنش های متقابل در این نهاد مبتنی بر برد و باخت است و زن و شوهر نقش مبارز خستگی ناپذیری را در صحنه خانواده بازی می کنند. با انواع سناریوها و نقشه های طراحی شده تصورات در بین افراد این قبیل خانواده ها به نحوی است که زن فتنه است و به تعبیری به شیطان درس می آموزد، زن برای رهایی از یوغ و ستم مرد، چاره ای برای مکاری و حيله گری ندارد. غریزه سلطه در ذات همه افراد است و همین غریزه در کشاکش سلطه جویی بین افراد بیشتر نمایان می شود. خانواده ای که به دنبال رقابت است و بنیانش غلبه بر حریف گذاشته شده، به هر حیلتی باید مسابقه را ببرد؛ خواه با شعار و تهدید به طلاق و جدایی، خواه با پرداخت رشوه ای چون ثبت مال و اموال به نام زن یا مرد. اما خانواده ای که اساس و بنیانش به عدالت و شرافت انسانی نهاده شده، زن و شوهر همدیگر را به گشاده رویی، ایمان به استحکام خانواده، خلاقیت، علاقه مندی به یکدیگر و آگاهی ترغیب می کنند. حال فرزند پرورش یافته در هر کدام از این خانواده ها، خانواده ای را ترتیب می دهند و می سازند به رنگ خانواده میادشان که در آن ارزشها و هنجارها را درونی ساخته اند.

باتوجه به ذهنیتی بودن مفهوم عدالت اجتماعی و تفاسیر متفاوت از این مفهوم در نزد اندیشمندان علوم اجتماعی، سومین سوال با این هدف که عدالت اجتماعی چگونه در ذهن زنان نقش بسته و آنها برای تعریف این مفهوم چه مقوله هایی را بیان می کنند، تنظیم و مورد تحلیل قرار گرفت. این سوال درواقع پیامد

بیرون خانه تعریف کردند که نیازمند تأمین مایحتاج اولیه برای فعالیت بهتر در امور خانه داری است. این نوع تفسیر با تعریف مارکسیست‌ها و تعریف هزارجریبی (۱۴) همسویی دارد. با عنایت به مطالب بیان شده با ترکیب مقوله‌های استخراج شده مدل زمینه‌ای بدین صورت ترسیم می‌شود:

و ثروت شناخته و توانمندی زنان را عامل کسب منابع عنوان نمودند. این نوع تفسیر با تعریف راولز (۲۰) همخوانی دارد. در مقابل دسته دیگری از مصاحبه‌شوندگان در تعریف عدالت اجتماعی، نحوه توزیع منابع و قدرت را مبتنی بر اصل نیاز جامعه دانسته و توزیع تساوی منابع را برای انسجام بخشی جامعه بویژه نهاد خانواده تجویز نمودند. آنها زن را موجودی ضعیفه در کارهای

شکل ۵- مدل تحلیل ادراک عدالت اجتماعی

ارائه نموده استفاده می‌شود. بلور یادآور می‌شود که در تحقیقات کیفی از طریق نشان دادن تطابق توصیف محقق و توصیف‌های اعضای وابسته به جمع مورد بررسی اعتبار تحلیل اثبات می‌شود (۲۲). به عبارتی برای تعیین صحت کدگذاری مصاحبه‌ها، از بازنگری شرکت‌کنندگان استفاده گردید؛ یعنی متن مصاحبه به شرکت‌کنندگان بازگردانده شد تا از صحت کدها و تفاسیر اطمینان حاصل شود. همچنین مقوله‌های نامگذاری شده و شیوه اتصال آنها با دوتن از جامعه‌شناسان در میان گذاشته شد و با آزمون کاپا میزان توافق این دو داور محاسبه شد. ضریب توافق دو داور (۰/۸۷) تعیین شد که بیانگر وجود توافق بالای آنها و مناسب بودن نامگذاری مقوله‌هاست.

بحث و نتیجه‌گیری

اهمیت «عدالت اجتماعی» در انسجام نظام اجتماعی و تأثیر آن در عملکرد افراد باعث شده پژوهشگران اجتماعی از زوایای مختلف اجتماعی، حقوقی، اقتصادی و فرهنگی به مطالعه آن بپردازند. در پژوهش‌های انجام شده همواره به «عدالت اجتماعی» با رویکرد اثبات‌گرایانه پرداخته‌اند و این مفهوم ذهنی و برساخت یافته، کمتر با رویکرد تفسیرگرایی- برساختی مورد مطالعه قرار گرفته است. در این پژوهش که با رویکرد تفسیری- برساختی و با روش نظریه زمینه‌ای به ادراک عدالت اجتماعی پرداخته است، دو نوع مقوله اصلی از مصاحبه‌ها استخراج شد که نشان‌دهنده دو نوع تفکر و دو نوع بینش به وضعیت عدالت اجتماعی در جامعه از دیدگاه زنان است که عبارتند از: الف)

ارزیابی نظریه و اعتباریابی آن

روش‌شناسان معیارهایی را برای ارزیابی نظریه زمینه‌ای بیان می‌دارند که عبارتند از:

ملاک اول: سازگاری روش شناختی؛ به این معنا که اگر محقق مدعی است که از روش خاصی استفاده کرده، لازم است کلیه رویه‌های متناسب با آن روش‌شناسی را مد نظر قرار دهد (۱۰). در روش‌شناسی کیفی این پژوهش از ابتدای کار بنیان فلسفی و پارادایم تعیین شده، تفسیری بوده و فرض را بر این لحاظ نموده که واقعیت‌های اجتماعی از جمله عدالت اجتماعی توسط زنان برساخته شده و از استقرای تحلیلی برای رسیدن به نظریه استفاده نموده است.

ملاک دوم: روشن بودن هدف پژوهش؛ در این پژوهش با توجه به ذهنیتی بودن عدالت اجتماعی و تفسیرهای متفاوت از جانب پژوهشگران و صاحب‌نظران (از زمان یونان باستان تا امروز) از آن، هدف اتخاذ روش کیفی استخراج مدل نظری بوده که با پیوند مقوله‌های زمینه‌ای (انگیزش اجتماعی)، شرایط (عوامل تعیین‌بخش) و پیامد (انواع برداشت از عدالت اجتماعی) استخراج گردید. ملاک سوم: انطباق داده‌های خام با مقوله‌ها؛ در خصوص چگونگی ارتباط و اتصال معرفت‌های شناسایی شده و مقوله‌های فرعی و اصلی مدل بصری در هرکدام از تحلیل‌سوال‌ات ارائه گردید و در نهایت تصویر کلی با عنوان نتیجه کلی و نظریه نهایی در شکل شماره (۵) ارائه شد.

ملاک چهارم: اعتباریابی؛ برای بررسی قابلیت اعتبار ابزار سنجش، از روش کنترل یا اعتباریابی توسط اعضاء که بلور (۱۹۸۳)

امکانات را باهدف انسجام بخشی به خانواده و حمایت از زن به عنوان مسئول تیمارداری و خانه‌داری لحاظ داشتند. در برداشتی دیگر همسو با دیدگاه فمینیست‌ها و صاحب‌نظرانی همچون راولز، برخی از زنان نیز بهره‌مندی از قدرت و منزلت را براساس توانمندی و لیاقت فرد بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های جنسی وی دانسته که جامعه شرایط لازم را می‌باید در توزیع منابع قدرت و منزلت فراهم آورد تا زنان بتوانند هم‌پای مردان از مواهب جامعه بهره‌مند شوند.

باتوجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود که متولیان امر تربیت اعم از والدین و معلمان در توقع ایفای نقش از دختران و پسران، اصل شایستگی و لیاقت را بر اصل «جنس» آنها مقدم دارند؛ علاوه براین در توانمندسازی و فراهم نمودن زمینه تحصیل و اشتغال، دختر را جنس ضعیفه و طفیل جنس مرد ملاحظه نمایند. نیز در رسانه‌ها و کتابهای درسی پیام‌هایی مبنی بر کلیشه‌های جنسیتی حذف و در توزیع امکانات «اصل انصاف» را بیشتر از «اصل تساوی» لحاظ کنند. همچنین پژوهش‌های پراکنده انجام شده در خصوص عدالت اجتماعی زنان را در پژوهشی با روش فراتحلیل یا سنتز پژوهشی، مورد بررسی قرار دهند.

ملاحظات اخلاقی

پیش از اجرای پژوهش محققان به شرکت کنندگان در این پژوهش اطمینان دادند که نتایج تحقیق محرمانه خواهد بود.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این پژوهش برگرفته از پایان‌نامه دکتر و زیر نظر کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال انجام گرفته است. نکات اخلاقی شامل رازداری، امانت‌داری، دقت در استناددهی، قدردانی از دیگران، رعایت ارزش‌های اخلاقی در گردآوری داده‌ها، رعایت حریم خصوصی شرکت‌کنندگان توسط پژوهشگران مدنظر قرار گرفته است.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته از پایان‌نامه مقطع دکتراست. نویسنده اول دانشجوی مقطع دکتری و نویسنده مسئول است؛ نویسنده دوم استاد راهنما و نویسنده سوم استاد مشاور پایان‌نامه می‌باشند.

برداشت تقدیرگرایانه ب) برداشت مطالبه‌گرایانه. نوع ادراک زنان از موقعیت اجتماعی‌شان هم می‌تواند بر دیواره تقسیم‌بندی سنتی نقش‌های اجتماعی جنسیتی شده ترک بیندازد و هم می‌تواند باعث مستحکم شدن سقف شیشه‌ای باشد؛ به عبارتی در نگرش «تقدیرگرایانه» فرد با رضایت به وضعیت موجود و تعبیر زنانگی در ویژگیهای بیولوژیکی، حالت منفعلانه در برابر تقسیم‌بندی نقش‌ها خواهد داشت و در مقابل زنی که با بغض آتشینش، تقاضای دگرگونی وضعیت موجود، حذف تبعیض، شکاف جنسیتی و کلیشه‌های جنسیتی را فریاد می‌زند و خواستار نقش آفرینی در جامعه متناسب با لیاقت و شایستگی‌اش است، تعیین‌کننده مسیر سرنوشت‌اش خواهد بود.

تحلیل مصاحبه‌های انجام شده بیان می‌دارد که نوع ادراک از عدالت اجتماعی وابسته به مجموعه عوامل ساختاری و عاملیتی است؛ به عبارتی عدالت اجتماعی مفهومی برساختی است و ریشه در ذهنیت شکل گرفته در فرایند جامعه‌پذیری دارد. از نظر مانهایم ما با تفکر و تفاسیر از قبل آماده در ذهنیت است که در اثر تجربیات محیط اجتماعی و پایگاه اجتماعی به واقعیت‌های اجتماعی معنا می‌بخشیم (۱۷) و به تعبیر بوردیو، «طرح‌واره‌های ذهنی» سازمان‌دهنده مجموعه کنش‌های اجتماعی افراد در میدان اجتماعی است. شرایطی که در ادراک پدیده عدالت اجتماعی از مصاحبه‌ها استخراج شد عبارتند از محرومیت از آموزش و کسب مهارت، ازدواج اجباری، سنت‌های مردسالارانه بویژه در جامعه گمیشافتی، انسداد اجتماعی، مناسبات جنسیتی شده، فقر مالی، تلفیق شغل و خانه‌داری و دسترسی به منابع آگاهی‌بخش (رسانه‌های جمعی و چندسویه) که هرکدام توانایی شکل‌دهی به نوع برداشت از عدالت اجتماعی را فراهم می‌سازد. مطالعات پیرامون عدالت اجتماعی نشان می‌دهد همواره دو نوع رویکرد به عدالت اجتماعی از سوی صاحب‌نظران وجود داشته است؛ برخی مثل راولز و فمینیست‌ها به تقلید از ارسطو، اصل توانمندی و لیاقت را در توزیع منابع فرض دانسته و بهره‌مندی از امکانات و فرصت‌های کمیاب را نه براساس ویژگیهای انتسابی، بلکه براساس شایستگی افراد تجویز می‌نمایند. در مقابل افرادی همچون مارکس، پارکین و دیگر سوسیالیست‌ها به تقلید از افلاطون، دوام جامعه را به حمایت از قشر آسیب‌پذیر بویژه زنان گره زده و زن را به مثابه ضعیفه و بیماری لحاظ می‌نمایند که نیاز به مراقبت دارد. از نظر این گروه در توزیع منابع و فرصت‌ها اصل «تساوی» و ملاحظه سرنوشت جامعه بر فرد مقدم دانسته می‌شود. در این پژوهش نیز زنان، عدالت اجتماعی را با دو مقوله مساوات‌گرایانه و انصاف‌گرایانه تعریف نمودند. آنها در رویکرد مساوات‌گرایانه، برخورداری زنان از قدرت، حیثیت و اعتبار را برآیند نیاز فرد و جامعه دانسته و توانمندسازی زنان و توزیع

تعارض منافع

جامعه شناسی، واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران) است و با منافع شخصی یا سازمانی منافات ندارد.

این نوشتار برگرفته از پایان نامه دکترا تحت عنوان « مطالعه ادراک عدالت اجتماعی در بین زنان استان اردبیل» است (گروه

References

- Azam Azadeh, Mansoura. & Moshtaghian, M. (2016). Barriers to Women's Participation in the Social Development Process, Social Issues of Iran (Kharazmi University), 7(1),51-31[Persian].
- Bakhshi, A. & Kumar, K. (2009). Organizational justice perceptions as Predictor of job satisfaction and organization commitment, international journal of business and management, 4 (9),145-154.
- Bashirieh, H. (1996). John Rawls' Political Philosophy, Journal of Political-Economic Information, 110, 43-36[Persian]
- Biro, A. (1991). Culture of Social Sciences, translated by Sarukhani, B. Tehran: Kayhan Publications.
- Bloom, T. (1994). Theories of the Political System, Translated: Tadaion, A. Tehran: Aran.
- Charmaz, K. Bryant, A. (2006). Grounded theory Rethinking methods in psychology, London: sage .
- Corbin, J. & Strauss, A. (2015). Fundamentals of Qualitative Research, Tehran: Ney Publishing.
- Craib, Y. (1997). Sociological theory, from Parsons to Habermas, translated by Mokhber, A. Tehran: Agah.
- Creswell, J. W. (2019). Research Design: Qualitative, Quantitative and Combined Approaches, Translated by Kiamanesh. A, Tehran: Allameh Tabatabaei University University Jihad. [Persian]
- Flick, O. (2020). An Introduction to Qualitative Research, translated by Jalili, H. Tehran: Nashrnei.
- Ghaninejad, M. (2000). Justice, Social Justice and Economy, Social Security Quarterly, Second Year, 3.22-9[Persian]
- Giddens, A. (2000). Modernity and Personalization, translated by Mofaghian, N. Tehran: Ney Publishing.
- Hagigat, S. (1998). Principles of Political Justice, Quarterly Journal of Criticism and Opinion, 2 & 3. 376-402[Persian]
- Hezar Jaribi, J. (2011). Study of the feeling of social justice and the factors affecting it, Applied Sociology, 22(3), 62-41
- Ingelehart, R. & Norris, P. (2003). Gender Equality and Cultural Change around the world, Cambridge University Press.
- https://www.researchgate.net/publication/267816547_Gender_Inequality_in_the_Home_The_Role_of_Relative_Income_Support_for_Traditional_Gender_Roles_and_Perceived_Entitlement
- Jeffrudi, M. (2013). Contemporary Social Thinkers, Tehran: Markaz Publishing. [Persian]
- Navai Lavasani, M. & Sarvestani, R. & Zahedi Mazandarani, M. (2013). Social Welfare Research Quarterly. 13th year. 49. 186-159[Persian]
- Ragheb Esfahani, H. (2004). Contents of Quranic words, translated by Gholamreza Khosravi H, Tehran: Mortazavi Publications [Persian]
- Rawls, J. (1997). Justice, Fairness and Ideological Decision Making, translated by Mostafa Malekian, Critique and Opinion, 2 & 3.1-83[Persian]
- Saboori Kazaj, P. & Abedini, S. & Rasoulzadeh Aghdam, S. (2020). Typology of Perception of Gender Justice with Emphasis on Ethnicity, Quarterly Journal

- of Women in Culture and Art, 11(3), 433-457[Persian]
- Silverman, D. (2003). Qualitative research method in sociology, translated by Mohsen Thalasi, Tehran: Tebyan Cultural Institute. [Persian]
- Tabe bordbar, F. (2013). Study of the Relationship between Belief in Glass Ceiling and Mental Success of Female Employees in Shiraz Municipality, Quarterly Journal of Women and Society, Year 6 (4), 144-125[Persian]
- Turner, H, J. (2015). New Sociological Theories, Translated: Moghadas, A. & Soroush, M. Tehran: Sociologists [Persian]
- Waezi, A. (2009). Social Justice and Its Issues, Ghabsat Magazine. Year 9, 207-[Persian]
- Zare, B. & Dadkhah Joybari, T. (2015). Perception of Social Justice and Its Impact on Job Satisfaction, Sociological Quarterly of Social Institutions, 4, 31-7[Persian]

